

KATARIINA MUSTAKALLIO

Antiikki ja tulevaisuus

Suomalaisen antiikintutkimuksen korkea taso on tunnustettu sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Myös historian laitoksilla antiikin tutkijoiden saavutukset ovat mittavat. Tampereen yliopistossa yleisen historian professorin virkaa hoitava Katariina Mustakallio katsoo puheenvuorossaan, että antiikintutkimuksen asema suomalaisessa historian tutkimuksen piirissä ei kuitenkaan ole tyydyttävä. Suurin ongelma on se, että eräät historian laitokset jättävät käyttämättä niillä olevia resursseja ja mahdollisuuksia.

■ Antiikintutkimus on tottunut paistattelemaan julkisuudessa ja saamaan kehuja. Tosin kohteina ovat tällöin olleet muut kuin historian tutkijat. Suomalaiset epigraafikot, piirtokirjoitusten tutkijat, ovat maailman huippuja, suomalaisilta otetaan oppia egyptiläisten muumiokääröjen käsittelyssä ja kirjoitusten tulkinnassa, alan suomalaisia tutkijoita on sijoittunut ympäri maailmaa arvostettuihin yliopistoihin. Meillä on Roomassa ja Ateenassa valtion ylläpitämät tutkimusinstituutit, jotka kouluttavat jatkuvasti antiikin ja vanhempien aikojen tutkijoita. Mistä siis kenkä puristaa?

Antiikin tutkimus on ollut jo pitkään suomalaisen historian tutkimuksen kansainvälisimpiä aloja. Varsinkin 1950-luvulla perustettu Suomen Rooman instituutti ja 1980-

luvulla alkunsa saanut Ateenan instituutti ovat vahvistaneet tätä trendiä. Antiikin tutkimus on myös luonteeltaan tieteidenvälistä, ellei peräti poikkitieteellistä. Ilman perehtymistä klassisiin kieliin ja kirjallisuuteen ei antiikin historiaa voida tutkia. Arkeologia ja taidehistoria, sosiologian ja antropologia ovat antiikintutkijan luonnollisia kumppaneita. Lähdeaineistojen erikoispiirteiden takia antiikin historian tutkijan tulee olla perehtynyt muuhunkin kuin vain ahtaasti rajattuun historian tutkimukseen.

Suomessa antiikin tutkimuksen piirissä on syntynyt osaamiskeskuksia ja painopistealueita, vaikka meillä ei olekaan eurooppalaiseen tapaan varsinaisia klassisen kulttuurin laitoksia, jotka olisivat erikoistuneet pelkästään antiikin historiaan ja kulttuuriin.¹ Ehkä maailmalla kuuluin näistä osaamiskeskuksista on Helsingin klassikkojen piiristä muodostunut epigraafinen koulukunta, jonka tunnetuimpina tutkijoita ovat professorit Heikki Solin ja Olli Salomies. Usein koko suomalainen antiikintutkimus yhdistetään juuri epigrafiikan tutkimukseen.² Toinen, paljon huomiota saanut painopistealue, on

1. Ks. esim. Juha Sihvola (1990) 'Antiikin perintö ja antiikin tutkimus', teoksessa *Historia nyt, näkemyksiä suomalaisesta historian tutkimuksesta*, Helsinki – Porvoo – Juva: WSOY 1990, 243.

2. "La scuola finlandese" pääniminään jo edesmennyt professori Iiro Kajanto sekä professorit Heikki Solin ja Olli Salomies. Tämä piirtokirjoitusten editointiin erikoistunut ryhmä on toiminut jatkuvasti elinvoimaisesti ja siihen on liittynyt onomastiikkaan eli nimitutkimukseen ja prosopografiaan eli sukututkimukseen erikoistunut haara, jota edustaa esimerkiksi Suomen Rooman Instituutin tuleva johtaja professori Mika Kajava ja keväällä 2003 väittelevä Kalle Korhonen. Ks. myös Christer Bruun (1992) 'Nyt Rooman historia', *Historiallinen Aikakauskirja* 90.

papyrustutkimus, joka on noussut esiin varsinkin professori Jaakko Frösénin johtaman Suomen Akatemian huippuyksikköohjelmaan valitun tutkimusryhmän kautta.³ Arkeologista tutkimusta on tehty yhteispohjoismaisin voimin myös Nemi-järvellä ja Pohjois-Kreikassa Tukholman yliopistossa nykyään toimivan dosentti Arja Karivieren johdolla. Italian puolella Pompejissa arkeologisia kaivauksia johtaa professori Paavo Castrén, jonka aikaisemmat tutkimusryhmät ovat luoneet pohjaa myös myöhäisantiikin tutkimukselle.⁴

Kun tullaan lähemmäs varsinaista antiikin historian tutkimusta, merkittäviä tuloksia on saavuttanut Suomen Rooman instituutin piirissä toiminut dosentti Unto Paanasen Rooman keski- ja myöhäistasavaltaa tutkinut ryhmä, jonka vaikutus näkyy nykyään lähinnä Turun yliopiston ja Åbo Akademin piirissä. Tutkimuksen skaala on Paanasen hankkeessa laajentunut oikeushistoriasta kohti sosiaali- ja uskontohistoriaa.⁵ Historian kannalta tärkeä painopistealue on roomalaiseen perheeseen, naisen asemaan ja sosiaalihistoriaan keskittynyt tutkimus. Professori Jaakko Suolahden tiiliryhmassä aloittanut professori Päivi Setälä on johtanut useita Suomen Akatemian projekteja ja Suomen Rooman instituutin työryhmää.

Hankkeet ovat lähestyneet roomalaista yhteiskuntaa sukupuoli- ja perhehistorian näkökulmista. Antiikin perhehistorian tutkimus on yleensä keskittynyt kreikkalaiseen maailmaan, mutta suomalaiset tutkijat ovat tutkineet erityisesti roomalaista sukupuolijärjestelmää, naisia, lapsia ja perhettä. Sosiaalishistorialliseen aspektiin on liittymässä myös uskonto- ja elämänkaaritutkimus, josta on valmistumassa ja valmistunut yksittäisiä väitöskirjoja ja tutkimuksia.⁶

Keskeinen klassisen perinteen tutkimuksen painopistealue on jo usean vuosikymmenen ollut antiikin filosofian ja aatehistorian tutkimus. Sen tärkeimpiä edustajia ovat olleet professorit Holger Thesleff, Simo Knuutila ja Juha Sihvola. He ovat panostaneet vahvasti antiikin filosofian jatko-koulutukseen ja olleet keskeisiä vaikuttajia, kun Platonin ja Aristoteleen teoksista on julkaistu laajoilla selityksillä varustetut suomen-

nokset. Simo Knuutilan ja Juha Sihvolan johdolla on syntynyt mielen historian laaja tutkimushanke, joka on myös hyväksytty Suomen Akatemian huippuyksikköohjelmaan. Hankkeen aikaskaala ulottuu 1700-luvulle saakka, mutta antiikin filosofia on sen perustana. Mielen historian hankkeella on laajat kansainväliset verkostot, jotka suuntautuvat Pohjoismaihin, Keski-Eurooppaan, Iso-Britanniaan ja Yhdysvaltoihin.⁷

Suomen Rooman instituutin merkitys tutkijoiden kasvattajana on tullut näkyviin monin eri tavoin. Nykyään Oxfordissa klassillisen arkeologian professorina toimivan professori Margareta Steinbyn johtama työryhmä on yksi suomalaisen antiikintutkimuksen onnistuneimpia, jos onnistumista mitataan akateemisilla saavutuksilla. Ryhmä tutki Forum Romanumin Iuturnan lähdettä ja teki kaivauksia vuosina 1982–85. Iuturna-ryhmän yhdestätoista jäsenestä seitsemän on väitellyt ja tällä hetkellä viisi on saanut professorin viran tai hoitaa sellaista. Ryhmän sukupuolijakautuma vastaa hyvin sen syntyajan yliopistollista ajatusmaailmaa ja sosiaalista todellisuutta. Ryhmään kuului kahdeksan miestä ja kolme naista. Naisista vain yksi on väitellyt.⁸

Synergiaa? Energiaa?

Suomen Akatemian teettämä kansainvälinen arviointiraportti suomalaisen naistutkimuksen tilasta ja tasosta kiinnitti huomiota siihen, että mikään naistutkimusyksikkö ei menestynyt, ellei toimintaympäristö ollut positiivinen. Jos yksiköt olivat liian pieniä tai eristettyjä, ne eivät kyenneet toimimaan tehokkaasti. Jos yksiköissä opetus vei kaiken ajan ja tutkimus syrjäytyi, opiskelijat kaikkosivat muualle. Toisaalta taas nousi esiin, että suomalainen yliopistoympäristö oli ottanut uuden tulokkaan varsin positiivisesti vastaan. Suomalainen naistutkimus ja opetus saivat varsin korkeat pisteet kansainväliseltä raadilta. Antiikintutkimuksen osuus suomalaisessa naistutkimuksen kentässä tuli tässä yhteydessä myös selvästi esiin.⁹

Mitä naistutkimuksen esimerkistä voisi oppia? Mikään tutkimuksen ala ei menesty ilman verkostoja, tutkijakuntaa, keskustelua,

opiskelijoita – sanalla sanoen: yhteisöjä. Myös arkistot ja kirjastot ovat tarpeellisia. Menestyneen tutkimuksen taustalla on paljon työtä, pätevää opetusta ja ohjausta sekä tutkijayhteisö, jonka piirissä opiskelija voi omaksua kriittisen ajattelun ja tieteellisen keskustelun säännöt ja vaatimukset. Mitä enemmän on tiedon keskittymiä, vuorovai-
kutusta ja synergiaa, laaja-alaisia tutkimus-
hankkeita ja eri vaiheissa tutkijanuraa ole-
via tutkijoita ja opettajia, sitä korkeammat
tavoitteet saavutetaan.¹⁰

Mikä on antiikintutkimuksen tila ja taso tämän hetken suomalaisen historiantutkimuksen kentässä? Kysymykseen on vaikeaa vastata suoralta kädeltä. Antiikin historiaa tutkitaan muuallakin kuin historian laitoksilla. Toisaalta myös historian laitoksilla tehdään muutakin antiikintutkimusta kuin varsinaista historiaa. Jos katsotaan, että yliopistossa tutkimus ja opetus käyvät käsi kädessä, tärkeää evidenssiä tarjoavat eri historian laitosten opetusohjelmat. Yleensä antiikin opetus vaatii tuekseen klassillisten kielten opetusta, mieluummin laudaturvaiheeseen asti. Antiikin kieliä ja kulttuuria opetetaan Suomen yliopistoissa pääaineena Helsingin, Turun ja Jyväskylän yliopistoissa. Sivuaineena niitä voi opiskella aineopintotasolle Tampereella ja Oulussa. Seuraava selvitys pohjautuu eri yliopistojen historian laitosten nettisivuillaan julkaisemiin opetusohjelmiin lukuvuonna 2002–03. Se ei siis ole täydellinen, mutta oletettavasti suuntaa antava.

Yliopistot syynissä

Katse kohdistuu aluksi Helsingin ja Turun yliopistojen historian laitoksiin, joiden fyysisen läheisyyden klassisia kieliä ja kulttuuria opettaviin laitoksiin voisi olettaa edistävän ja helpottavan vanhempien aikojen ja erityisesti antiikin opetusta ja tutkimusta. Molemmissa yliopistoissa on myös kirjastoetu. Helsingissä on yliopiston pääkirjaston lisäksi erinomainen klassisten kielten laitoskirjasto. Turussa sekä Turun yliopiston kirjasto että Åbo Akademin kirjasto ovat antiikin kirjallisuuden ja antiikintutkimuksen osalta erinomaisia. Silti on paikallaan kysyä, kuinka hyvin näissä yliopistoissa voi saada opetusta antiikin historiasta ja kuin-

ka paljon antiikkiin keskittyneitä tutkijoita niiden piirissä liikkuu.

Helsingin yliopiston historian laitokses-
sa antiikin historian opetus rajoittuu perus-
kurssitasolla tentittävään yleistekseen, jos-
sa antiikin historia on yhtenä osa-alueena. Aineopinnoissa antiikin historia loistaa pois-
saolollaan eikä opetusohjelmasta etsimällä-
kään löydä luentosarjoja tai kursseja, jois-
sa edes sivuttaisiin antiikkia. Opintopiirita-
solla antiikin historia näkyy lähinnä tohto-

3. "Antiikin ja keskiajan kreikankieliset asiakirjat, arkistot ja kirjastot" -yksikkö, josta voi löytää kattavaa tietoa hankkeen internet-sivulta www.helsinki.fi/hum/kl/frosen.html. Jaakko Frösénin Aaronin vuoren kaivaukset ja uudet löydöt nabatealaisessa Petrassa ovat nostaneet suomalaisen arkeologian julkisuuden valokeilaan.

4. Pompejin tutkimus esittäytyi syksyllä 2002 laajalla seminaarisarjalla Helsingin yliopistossa. Tärkeitä yhteistyömuotoja on syntynyt myös myöhäisantiikin tutkimuksen piirissä. Näistä esimerkkeinä professori Paavo Castrénin työryhmän myöhäisantiikin jatkokoulutusseminaarit ja sähköpostilista. Ks. myös Paavo Castrén (toim.) (1994) *Post-Herulian Athens. Papers and Monographs of the Finnish Institute at Athens* 1, Helsinki: The Finnish Institute at Athens.

5. Ks. Unto Paananen et al. (1993) *Senatus populusque Romanus. Studies in Roman Republican Legislation, Acta Instituti Romani Finlandiae* 13, Helsinki: Institutum Romanum Finlandiae sekä Kaj Sandbergin ja Jyri Vaabteran artikkelit teoksessa Christer Bruun (toim.) (2000) *The Roman Middle Republic Politics, Religion, and Historiography c. 400–133 B.C.*, Acta Instituti Romani Finlandiae 23, Rome: Institutum Romanum Finlandiae.

6. Ks. esimerkiksi Antti Arjava (1996) *Women and Law in Late Antiquity*, Oxford: Clarendon Press, sekä Päivi Setälän tutkimusryhmien julkaisut: Päivi Setälä ja Liisa Savunen (toim.) (1999) *Female Networks and Public Sphere in Roman Society Acta Instituti Romani Finlandiae* 22, Rome: Institutum Romanum Finlandiae ja Päivi Setälä (toim.) (2002) *Women Wealth and Power in the Roman Empire, Acta Instituti Romani Finlandiae* 25, Helsinki: Institutum Romanum Finlandiae.

7. Tarkemmin, ks. Mielen historian tutkimusyksikön internet-sivut www.helsinki.fi/teol/steol/mind.

8. *Lacus Iuturnae* -ryhmän väitelleet 2003 mennessä: Christer Bruun, Mika Kajava, Katariina Mustakallio, Jussi Välimaa, Juha Sihvola, Timo Sironen ja Antero Tammisto. Väitöskirjoista kuusi liittyi antiikintutkimukseen. Väitöksistä neljä tapahtui historian ja kaksi klassillisen filologian laitoksella.

9. *Women's Studies and Gender Research in Finland, Evaluation Report*, Publications of the Academy of Finland, Helsinki 2002, 8/02, erityisesti 85–87 ja 106. Ks. Myös Pirjo Markkola, 'Suomalaisen naishistorian vuosikymmenet' edellä.

10. Tämän aihepiirin tutkimusta tehdään esimerkiksi akatemiaprofessori Marjatta Hietalan tutkimushankkeessa "Tutkija, tiede ja yliopisto kaupunkien menestystekijöinä".

ri Antero Tammiston sitkeästi vetämässä puolivivallisessa opetuksessa. Historian laitoksen tutkija- ja opettajakunnassa on kuitenkin antiikin historiasta jopa väitelleitä henkilöitä. Dosenttikuntaan kuuluu useita antiikin historian tutkijoita. Opiskelijan kannalta tuntuu mahdollisuuksien haaskauksesta, että antiikin historia on täydellisesti syrjäytetty oppimisympäristöstä, jossa voidaan opiskella täysipainoisesti tarvittavia peruskieliä, latinaa ja kreikkaa ja jossa sijaitsevat alan parhaat kirjastot. Tilanne voi tulla väliaikainen ja johtua vain opettajakunnan tämänhetkisistä intresseistä. Opetustraditioita on kuitenkin vaikeaa luoda uudelleen tyhjästä. Se vaatii kovaa työtä ja tukea laitoksen johdolta.¹¹

Turun yliopistossa voi opiskella useita historian aloja, Suomen ja yleisen historian lisäksi kulttuurihistoriaa, poliittista historiaa ja Åbo Akademiassa lisäksi kotimaista ja yleistä historiaa. Yleisen historian ja kulttuurihistorian osa-alueena voisi kuvitella myös antiikin historian löytävän luontevasti paikansa varsinkin, kun lähistöllä on klassisten kielten oppiaine ja Suomen parhaimpia kirjastoja. Lisäksi Turun yliopiston klassisten kielten puolella tutkitaan kysymyksiä, jotka olennaisesti liittyvät antiikin historiaan.

Kulttuurihistorian oppiainetta perustettaessa kiinnitettiin huomiota länsimaisen kulttuurin pitkiin jatkumoihin. Vielä muutama vuosi sitten aineen piirissä toimi useita antiikkiin ja keskiaikaan keskittyneitä tutkijoita. Nyt kulttuurihistoriassa on kuitenkin täysin hylätty antiikin historian opetus. Tutkintovaatimuksissa ei antiikkia edes mainita. Yleisessä historiassa antiikin kulttuuri vielä esiintyy omalla nimikkeellään. Pitämälleni antiikin kulttuurihistorian kurssille osallistui Turun yliopistossa keväällä 2002 kuitenkin lähes sata opiskelijaa, osa klassisista kielistä, mutta suurin osa yleisen historian ja kulttuurihistorian opiskelijoita, joten kiinnostusta vaikuttaisi opiskelijakunnassakin olevan. Dosentteina historian oppiaineissa on myös antiikintutkijoita.

Jyväskylän yliopistossa olettaisi jo Suomen Ateenan maineensakin vuoksi olevan antiikin historian opetusta. Jyväskylässä on myös perinteisesti voinut opiskella latinan

kieltä ja antiikin kulttuuria pääaineena, mikä helpottaisi myös historian puolella erikoistumista vanhempiin aikoihin. Jyväskylässä on kansainvälisesti tunnettu antiikin tutkija yleisen historian professorina, mikä toivottavasti lupaa nousua antiikin tutkimukselle ja harrastukselle opiskelijoiden piirissä. Antiikin historiaa koskeva opetustarjonta onkin Jyväskylässä lisääntynyt. Aihepiiristä tehdään myös jonkin verran opinnäytetöitä. Antiikin aateperinnöstä lähtevä mielen historia kuuluu Akatemian huippuyksikköohjelman kautta Jyväskylän yliopiston historian laitoksen painopistealueisiin. Jyväskylässä harjoitettu antiikin historian opetus ja tutkimus ovat kuitenkin leimallisesti aatehistoriallisesti painottuneita. Antiikin historian yhteistyöllä latinan kielen ja antiikin kulttuurin oppiaineen kanssa on varmasti vielä kehittämisen mahdollisuuksia.

Joensuussa yleisen historian tutkimuksen ja opetuksen painopisteitä ovat Bysantin ja Venäjän historia sekä Afrikan tutkimus. Antiikin historian opetusta on perusopinnoissa mutta ei aine- ja syventävissä opinnoissa. Voitaisiin hyvin ajatella, että Bysantin historian taustaksi antiikin historian laajempi opetus olisi välttämätöntä, jos päämääränä olisi luoda Bysantin ja Venäjän tutkimukselle ja opetukselle suotuisa ympäristö.

Oulun yliopistossa, jossa perinteisesti on voinut opiskella myös antiikin kieliä ja kulttuuria, on historian opetuksen yhteyteen perustettu erityinen antiikin kulttuurin linja. Tiedossani ei ole, miten aktiivisesti opiskelijat ovat ottaneet linjan omakseen, mutta ilmeisesti opintoihin liittyvät ekskursiot eri puolille Välimerta ovat innostaneet laajaa opiskelijamäärää. Oulussa on myös Suomen ainoa aate- ja oppihistorian professuuri ja oppiaine, joiden olemassaolon olettaisi voivan vahvistaa antiikin perinnön harrastusta. Aate- ja oppihistoriassa onkin tutkittu esimerkiksi aristoteelisen luonnonfilosofian opetusta Turun akatemiassa, mutta muuten antiikki ei ole kuulunut oppiaineen painopistealueisiin. Oulun yliopiston vahvin panos antiikintutkimukseen perustuu Suomesa ainutlaatuihin klassillisen arkeologian oppiaineeseen. Alalla ei kuitenkaan ole pääaineoikeuksia. Arkeologinen painotus näkyy

myös siinä, että Oulussa on lukuisia antiikin arkeologian tutkijoita dosentteina. Oulussa, kuten muuallakin Suomessa, antiikin harrastuksen kukoistus on perustunut muuttaman aktiivisen yksilön työpanokseen.

Tampereen yliopistossa on mahdollista opiskella sivuaineena aineopintotasolle asti antiikin kieliä ja kulttuuria. Historiassa on mahdollista valita antiikin ja keskiajan yhteiskuntaan keskittyvä linja, jossa vaihtoehdot sallivat opiskelijan keskittyvän myös joko antiikkiin tai keskiaikaan. Tampereen antiikin opetuksen vahvuutena on poikkeuksellinen kasauma. Laitoksella on tällä hetkellä opetusviroissa peräti kolme alan tutkijaa. Suomen oloissa tämä on todellinen synergiaetu. Poikkeuksellista on myös laaja yhteistyö keskiajan tutkijoiden ja opettajien kanssa. Se on johtanut useisiin metodisiin yhteiskursseihin, seminaareihin, ekskursioihin, Suomen Akatemian tutkimusprojektiin sekä laajaan kansainväliseen konferenssiin.¹² Kuten Oulussakin, hyvän kehityksen perustana ovat olleet aktiiviset opiskelijat ja historiatieteen laitoksen kulttuuritahto vanhempien aikojen opetuksen edistämiseksi. Ongelmana on alaan keskittyneiden kirjastojen puute. Tätä ongelmaa lievittää laitoksen oma kirjanhankintapolitiikka, Helsingin kirjastojen läheisyys sekä nykyiset mahdollisuudet käyttää virtuaalikirjastoja ja internetiä.

Antiikki historian kainalossa: "The Tampere Experience"

Tampereen historiatieteen laitoksen liberaaliin politiikkaan kuuluu, että laitokselle perustetaan tarpeen mukaan ns. tutkimusryhmiä auttamaan graduvaiheessa olevia opiskelijoita erikoistumisessa ja metodisissa ongelmissa. Nykyään suurin osa pro gradu-töistä valmistuu tutkimusryhmissä, jotka kattavat laajan alan historian eri osa-alueita ja aikakausia.

Tampereella antiikin historian ja klassisten kielten opetusta on annettu jo vuosikymmenien ajan. Antiikin tutkimusryhmä alkoi toimintansa keväällä 1996, jolloin professori Olli Vehviläinen pyysi minua huolehtimaan laitoksen antiikin opetuksesta. Tutkimusryhmän toimintaan kuului alusta

lähtien ekskursion Roomaan. Tähän mennessä Roomassa on käyty kolme kertaa (1997, 2001 ja 2002). Antiikin historiasta on valmistunut tai valmistumassa kymmenkunta pro gradua, joiden aihepiirit liittyvät roomalaiseen perhe- ja sukupuolijärjestelmään, uskontohistoriaan, filosofiaan ja historiankirjoitustraditioon. Laitoksella on kaksi antiikkiin erikoistunutta väitöskirjantekijää ja lisää jatko-opiskelijoita on tulossa jo ensi syksynä.

Vedämme tutkimusryhmää yhdessä assistentti Ville Vuolannon kanssa. Pyrkimyksenämme on houkutellessa opiskelijoita mukaan heti toisen opintovuoden alusta lähtien. Eriyistä huomiota kiinnitämme klassisten kielten opiskeluun ja alan metodikursseja järjestämme tarpeen mukaan lähes joka toinen vuosi. Antiikin tutkimusryhmä tekee tutustumisretkiä Helsingin kirjastoihin vuosittain ja laitokselle on hankittu opiskelijoiden käyttöön koko antiikin roomalaisen kirjallisuuden sisältävä cd-rom-levy. Antiikin tutkimusryhmä tekee myös kiinteää yhteistyötä keskiajan tutkimusryhmän kanssa. Innostamme tutkijanalkuja hakemaan Ateenan ja Rooman instituuttien kursseille. Tampereella järjestetään lisäksi kansainvälisiä seminaareja yhdessä muiden tutkimusryhmien kanssa.¹³

Antiikin opetus ja tutkimus on Tampereella kuitenkin suhteellisen uusi painopistealue. Yhteiskunnallisen korkeakoulun perillisenä yliopisto on perinteisesti keskitty-

11. Suomalaisen antiikin historian tutkimuksen tilaa 1990-luvun puolivälissä ovat yksityiskohtaisesti tarkastelleet Björn Forsén & Antero Tammisto (1995) 'Antiikin historian nykytila ja tulevaisuus pohjoismaissa', *Historiallinen Aikakauskirja* 93. Forsénin ja Tammiston huomautuksia on käytetty seuraavassa hyväksi.

12. Keskiajan tutkimusryhmän ja sen vetäjän dosentti Jussi Hanskan kanssa olemme organisoineet kaksi kurssia Villa Lantessa vuosina 2001 ja 2002 ja yhteistyö jatkuu Suomen Akatemian tutkimushankeessa 'Hoping for Continuity, Facing Oblivion. Childhood, Education and Death in Antiquity and Middle Ages' (2003–06), jota johdan ja jonka tutkijoina toimivat fil.maist. Ville Vuolanto, fil.lis. Susanna Niiranen, Hanska ja fil.maist. Sari Katajala-Peltomaa.

13. Tästä esimerkki on Suomen Historiallisen Seuran kanssa järjestetty konferenssi 'Passages from Antiquity to the Middle Ages. Family, Marriage and Death' Tampereen yliopistossa tammikuun 24.–26.2003. Kokoukseen osallistui kolmisenkymmentä tutkijaa Suomesta, Euroopan eri yliopistoista ja Yhdysvalloista.

nyt moderniin historiaan ja nyky-yhteiskunnan herättämiin kysymyksiin. Toimintastrategianamme onkin ollut tähän traditioon kytkettyminen ja antiikkiin kohdistuneiden ennakkoluulojen hälventäminen. Historiantutkimuksessa on tärkeää esittää kiinnostavia, omasta ajasta kumpuavia, yhteiskunnallisesti relevantteja kysymyksiä menneisyydelle: tutkija valottaa oman aikansa maailmaa ja käsityksiä tutkimalla menneisyyttä.

Antiikin tutkimuksen piirissä olemme halunneet korostaa, että esimodernin maailman tutkimus on aivan yhtäläillä historian-tutkimusta kuin vaikkapa teollisen yhteiskunnan tutkimus. Materiaalissa ja sen käsittelyssä on eroja, mutta perusongelmat ovat samoja. Ajankohtaiset kysymykset, jotka liittyvät perheeseen tai naisen asemaan nyky-yhteiskunnassa, saavat tärkeää lisävalaistusta ja kontrasteja tutkittaessa antiikin ja esimodernin ajan perhe- ja sukupuolijärjestelmiä. Ilman antiikin tuntemusta myös länsimaisen aate- ja kulttuurihistorian tutkimus jää pinnalliseksi, sillä niin monilla asioilla on juurensa antiikissa. Antiikin maailma haastaa siis monin tavoin arvioimaan kriittisesti myös modernia yhteiskuntaa. Tampereen kokemuksena voin tällä hetkellä sanoa, että mitä voimakkaammin antiikin historia on integroitu historiaan, sitä paremmin sillä menee.

Tulevaisuus?

Antiikin historian erityisluonteesta johtuen tutkimusta ei voi eikä ole syytä erottaa klassisten kielten ja kulttuurin tutkimuksesta. Ateenan ja Rooman instituuttien työryhmät ovat kasvattaneet suomalaisista antiikintutkijoista laaja-alaisia, koska instituuttien tieteellisiin työryhmiin on yleensä otettu niin historioitsijoita, filologeja, taidehistorioitsijoita kuin arkeologejaakin. Vaikka usein on väitetty muuta, voidaan perustellusti sanoa, että suomalaiset antiikintutkijat ovat nykyään vähemmän kiinni oppiainerajoissa kuin eurooppalaiset veljensä ja sisarensa. Suomalaisen tutkijoiden etuna on myös se, että he yleensä osaavat useita suuria kulttuuri-kieliä ja tuntevat keskimääräistä paremmin erilaisia antiikintutkimustraditioita.

Antiikin tutkimus on luonteeltaan kansainvälistä ja sen piirissä erikoistuminen on

välttämätöntä. Suomessa on huomattavan paljon kansainvälisesti arvostettuja antiikin tutkijoita sekä vastaavasti myös runsaasti innokkaita ja työnhaluisia opiskelijoita ja jatko-opiskelijoita, jotka kaipaavat pätevää ohjausta. Suomessa on kuitenkin aivan liian pienet mahdollisuudet tarjota hajallaan oleville antiikista kiinnostuneille opiskelijoille pätevää alan tutkijakoulutusta. Olisikin syytä ryhtyä vakavaan yhteistyöhön antiikin historiaa ja klassisia kieliä opettavien laitosten kesken.

Ensimmäisenä askeleena olisi luotava yhteinen sähköpostilista esimerkiksi jo olemassa olevan myöhäisantiikin verkoston pohjalle. Sen avulla informaatio menisi nopeasti ja helposti perille eri puolelle Suomea. Tärkeää olisi myös selvittää, millaisia opinnäytteitä, jatko-opintoja ja erilaisia tutkimusprojekteja eri yliopistoissa on antiikin tutkimuksen alalta käynnissä. Suurempana tavoitteena voisi olla valtakunnallisen antiikintutkimuksen tutkijakoulun perustaminen. Tämä ei sinänsä ole mikään uusi idea. Antiikkiin keskittynyttä tutkijakoulua on suunniteltu parikin kertaa, mutta toistaiseksi ei opetusministeriö ole myöntänyt sellaiselle rahoitusta.

Paljon perustyötä on siis jo tehty. Uudessa tutkijakouluhankkeessa olisi syytä luoda vielä kattavampi valtakunnallinen pohja. Tärkeää olisi myös kytkeä Suomen ulkomailla toimivat tieteelliset instituutit tiiviimmin mukaan. Suomen Rooman instituutti ja Ateenan instituutti ovat pitkään toimineet antiikin tutkijoiden kouluttajina. Siksi niiden kokemukset olisi syytä selvittää ja ottaa huomioon. Lisäksi on tietenkin panostettava kansainväliseen verkostoitumiseen.

Suomalaisella antiikin historian tutkimuksella on erinomaiset henkiset ja osin aineellisetkin resurssit. Tarvitaan vain hyvää tahtoa ja sitkeää työtä niiden täysipainoiseksi hyödyntämiseksi.¹⁴ ■

14. Haluan kiittää seuraavia henkilöitä avartavista keskusteluista, jotka ovat vaikuttaneet tämän artikkelin sisältöön: dosentti Antti Arjava, dosentti Björn Forsen, akatemiaprofessori Marjatta Hietala, filosofian maisteri Ville Vuolanto, pääsihteeri filosofian tohtori Liisa Savunen, professori Päivi Setälä ja professori Juha Sihvola. Mieliapiteistä vastaan tietenkin vain itse.